

VIVÈNCIES DE TERESA RIUS I TARRAGÓ

Flix, 26.6.1928 – Barcelona, 19.9.2000

Records d'infantesa i d'adolescència

El record que conservo més viu de la meva infantesa és la marxa forçosa del meu poble, Flix, a la província de Tarragona. Allí es van quedar totes les coses de casa, tots els amics, els jocs infantils, tot abandonat. Va ser com si em fessin un trasplantament, deixar l'ambient on la meva vida havia transcorregut tot aquest temps. Començar de zero, de res, cares noves, costums diferents, paraules, col·legi, en un paraula, tot negatiu. L'única cosa bona, meravellosa, d'aquella època que vaig conèixer era la bondat; tothom era bo, podies notar diferències socials, però demanar favors era una cosa normal i corrent; natural, i si estava a la mà de la gent, segur que te'l feien, que diferent d'ara, que tot és egoisme i materialisme, llavors no era així, la gent era diferent, més ingènua, més humana. No estava de moda tenir diners, això resulta menyspreable. Les persones es tractaven d'igual a igual, va ser fantàstic en aquest sentit, en altres aspectes va ser un altra cosa, les guerres no perdonen i no són bones.

Allò que recordo més vivament de la meva infantesa és una velleta, una tia carnal de la meva mare, que li preguntava, amb afecte, a un noi madrileny que durant uns dies vivia amb ella: "Greco ¿quieres un plato "neto" y un huevo "ferrato"?". El noi es deia Gregorio, però ella li deia Greco. Això passava a la primavera de 1938, en temps de guerra, jo era petita, tenia nou anys, quasi deu. Feia uns dies que havia arribat refugiada del poble. Moltes vegades me'n recordo: quan vam sortir de nit, deixant-ho tot, només podíem agafar allò més indispensable. Va ser una nit del mes d'abril, era molt fosc, vam baixar pel riu Ebre, amb una barqueta. Teníem molta por que els feixistes se n'adonessin i, malgrat que jo era una nena, m'adonava del perill que corríem. Es respirava a l'aire. Aquella nit va canviar el meu destí. Vam baixar riu avall fins a arribar a un poble que, em sembla recordar, es deia Vinebre. Després de descansar unes hores, ens vam posar a caminar per la carretera. Crec que vam caminar quatre dies; descansàvem a la nit, i el dia el passàvem caminant. De vegades ens trobàvem caravanes de carros i gent que, com nosaltres, havien deixat el seu poble, la seva llar, amb totes les seves coses. Allò que més recordo era que sempre anava amb una maleteta de color verd, plena d'ous. Tothom anava carregat, el meu pare, la meva mare. Ella portava un fardell amb alguns llençols, mentre que el meu pare en duia un altre amb roba. L'única que no portava res era una nena més petita que jo, filla d'uns parents. No recordo quants anys deuria tenir, crec que quatre o cinc. El quart dia de camí vam arribar a un poble que es deia Prades, allí el meu pare va parlar amb uns

homes que portaven un camió en direcció a Barcelona. Els deuria dir que nosaltres també hi anàvem i que si, per favor, ens podien portar. Vam pujar al darrere; tot el vent i la pols ens venia a la cara, però a mi allò em semblava un tren amb totes les comoditats. Encara recordo la sensació d'alegria que vam sentir tots, també es notava en l'ambient. Ens van deixar al barri de Sants, a casa d'uns amics dels oncles del meu pare. En aquesta casa també vam passar quatre dies més. Passat aquest temps, ens vam traslladar a casa de la tia de la meva mare. La meva mare tenia un germà, en Joan, i altres parents que vivien a Gràcia; de joveneta, ella i el seu germà havien passat temporades a casa de la seva tia i els seus cosins, i a ella li semblava que seria més fàcil conviure amb ells que amb la dona del meu oncle i el seu fill, als quals no coneixia. La tia de la meva mare vivia amb el seu gendre i els seus néts i era la que li preguntava a en Gregorio allò del "plato neto y el huevo ferrato". En Greco era amic d'un dels seus néts, era mariner i estava passant uns dies de permís. En Ramon, un nét de la tia, anava al submarí a buscar el seu ranxo i el repartia entre tots, ja que no hi havia menjar. Un dia va haver-hi un bombardeig molt gran i en Ramon no va poder anar a buscar el ranxo; el seu pare es va enrabiar molt, no se n'adonava del perill que corria. Un altre dia se'l va menjar tot sense donar-me'n una sola cullerada. Algunes vegades me'n donava una mica. Va arribar l'hora de la partença d'en Greco, ja que era mariner i el permís se li havia acabat; havia d'anar al submarí. Els mariners tenien la sort que la roba que els donava el Govern era de molt bona qualitat i en Greco li va donar a la meva mare una jaqueta blau marí per tal que em fes un vestit. Mai no oblidaré aquell noi tan bo.

Entre unes coses i altres van passar vuit mesos. Va ser llavors quan van cridar el meu pare per anar al front. Després va venir el pitjor, en tots els sentits: materials i morals; sense menjar, sense sabó per rentar, sense roba, en fi, la guerra amb tota la seva crueltat. Bombes, fam, fred. Mentre el meu pare va estar amb nosaltres, la fam no va ser tan forta. No sé quin càrrec tenia que viatjava i sempre ens va portar alguna cosa per menjar: patates, oli, i tot el que podia. Però això va durar poc, perquè el van cridar per anar a la guerra i amb la seva marxa va canviar tot: es va acabar el plat de patates. Si volies viure havies de menjar tot tipus de porqueries com, per exemple: naps, carbassa, fulles d'enciam bullides i sense oli.

Llavors va ser quan la meva mare, juntament amb la cosina, anaven als poblets a veure si trobaven alguna cosa de menjar. Les coses van anar de mal en pitjor, cada dia hi havia més fam i més bombes, moltes bombes. Vam estar així fins al gener del 39, que es van acabar les bombes, però no la fam. La fam va continuar durant molts dies i anys. A casa jo anava creixent, ja tenia dotze anys i anava a ajudar a cosir a la dona del meu oncle Joan. Amb la seva ajuda em vaig fer un abric d'un tros de tela que em va donar el meu oncle, que era de llana gris amb ratlletes, i no estava gens malament.

Jo li deia tia Lluïsa a la companya del meu oncle (no estaven casats), i ella tenia un fill quatre anys més gran que jo, amb un uns ulls verds preciosos. Un dia vam anar al taller de mobles, que tenia el meu oncle al carrer Girona, a donar de menjar als conills. En aquells temps la fam era contínua, tothom mirava d'arreglar-se-les com podia per apaivagar la gana. Com anava dient, vam anar a donar de menjar als conills, i ell em va agafar de la mà i em va posar contra la paret. No sé què em va passar en sentir el seu cos tan a prop del meu; em vaig quedar parada, no vaig saber què dir-li. Ell tampoc no va dir res.

Van passar dos anys més, i jo encara ajudava la tia Lluïsa a cosir. Li picava el coll i les solapes de les americanes que ella confeccionava. El temps anava passant i el col·legi també passava de lluny. En aquella misèria que ens envoltava, tenir un plat de patates i després dues anxoves era una gran sort.

Quan tenia tretze anys vaig patir pleuresia. Afortunadament, no va ser gaire forta, amb trenta dies d'estar al llit i sis mesos de repòs va passar. El meu oncle Joan va venir a veure'm una o dues vegades. Quan em vaig posar bona vaig deixar d'anar a cosir a casa de l'oncle Joan, ja que ens vam adonar del que donava de si fer de criada a casa del meu oncle.

Un temps més tard em va sortir una altra "gran feina", d'aprenenta de tintoreria, que em va durar molts anys. Quan tenia catorze anys i un mes, una cosina, que teníem rellogada a casa amb tota la seva família, cinc, i nosaltres tres, vuit, em va dir que en el lloc on ella treballava necessitaven una aprenenta, que si hi volia anar, i allí vaig anar a parar. Quan penso que en un pis tan petit vam viure vuit persones no comprenc com ens arreglàvem.

Hi havia dues tintoreries, una gran, on estava la propietària i una altra petita, regentada, on vaig anar a parar jo. La noia que la portava no va estar gaire temps, es va quedar embarassada d'un noi que no volia casar-se, però el van obligar. El matrimoni va ser un desastre; al cap de poc temps el noi va marxar, aquesta noia va tenir un nen i va marxar de la feina. Després va entrar un altra noia, més gran, casada i sense fills, la Dolores, que es va fer càrrec d'un nebodet recent nascut, ja que la mare de la criatura es va tornar boja en donar a llum. Ella em va ensenyar a planxar.

Un matí, quan anava a treballar, em vaig ensopegar amb el fill de la tia Lluïsa. No sé què em va passar, que vaig tenir la sensació que sortia el sol i els seus raigs em donaven en plena cara; els vaig veure de diversos colors: violetes, rojos, grocs; mai més no he vist una cosa igual. Va donar la casualitat que la noia amb qui ell sortia treballava davant de la tintoreria on treballava jo.

Em vaig passar dos anys en aquest lloc i vaig haver d'anar-me'n perquè hi havia poca feina i no podien apujar-me el sou. De tant en tant, anava a visitar la

meva companya. Un cop vam coincidir amb l'amo, un autèntic fastigós, que li va dir a la Dolores que no em volia veure per allí, que no volia veure filles de rojos. Després em va sortir feina en una altra tintoreria; m'ho va dir la veïna de davant de casa. Era de dos germans grans: un home i una dona. Vaig anar-hi, però de seguida em vaig cansar. Mai no he pogut conviure amb persones velles. Vaig comentar-ho a casa i el meu pare em va dir que si no em trobava a gust, que no hi anés, i així ho vaig fer.

Als disset anys vaig entrar a treballar en un altre lloc, una mica més gran. Tenien diverses tintoreries i taller propi. La botiga on em van enviar estava al costat d'una delegació de l'aviació. Hi havia uns nois molt macos que, amb l'uniforme de l'aviació, estaven molt guapos. Vaig sortir tres mesos amb un que es deia Miguel, que era morè amb ulls blaus; no els tenia grans, però en conjunt quedava bé. El meu estimat Miguel, quins petons tant forts que em feies i que tòtila deuria semblar-te. Un dia em va dir que jo feia igual que les putes, que el deixava que s'escalfés i després, res. Recordo que li vaig donar una bufetada. Malgrat aquest empipament, encara vam continuar un temps més, fins que un dia em va dir que ho deixéssim, perquè al seu poble, era de l'Aragó, els seus pares li tenien buscada una núvia i, si no es casava amb ella, el desheretarien, ja que ell era el més gran.

La Maria era una noia de vint-i-vuit o vint-i-nou anys, no ho recordo bé, que vivia a la botiga amb el marit, el fill de quatre anys i la sogra. Era una noia a la que li agradaven molt els homes, crec que tots li agradaven més que el seu. Jo, en aquells temps, creia en l'amor cegament. No recordo bé com va passar, el cas és que ella es va fer amiga del comandant de l'aviació. Feien bona parella, ella era baixeta, però estava ben feta; ell era d'una alçada normal, "*fino de tipo y modales*". Jo havia parlat poc amb ell, no era maco però tenia alguna cosa que el feia atractiu, potser l'uniforme? No ho sé, han passat molts anys, el que recordo molt bé era la manera que tenien de citar-se: quan passava amb el cotxe per davant de la botiga, es treia el mocador blanc de la butxaca i feia veure que es netejava. Jo això ho sabia perquè ella m'ho deia i podia veure-ho amb els meus ulls, i mai no em va semblar que fes una cosa lletja. Quan em vaig adonar que no jugava net va ser al cap d'un temps. Vaig deixar d'anar a treballar, i ella també va canviar, ja que s'havia barallat amb l'amo de la tintoreria. Van llogar una altra tintoreria dos carrers més munt, i vaig planxar una temporada des de casa. La meva mare portava la roba. Un dia, el meu pare em va dir que la Maria s'entenia amb un metge de la mateixa finca on vivia. Aquell dia em vaig adonar de la classe de dona que era la Maria, quina desil·lusió em vaig emportar, jo pensava que era amor el que ella sentia pel comandant.

En aquell període em vaig posar a planxar a casa i va venir a visitar-me el marit de la Dolores, l'oficiala que m'havia ensenyar l'ofici. Em va dir que la seva dona tenia un atac de reuma, i que si hi podia anar uns dies.

Els diumenges sortia amb unes noies i anàvem a ballar. A mi no em feia gràcia, perquè era molt tímida, però elles deien que ja estaven fartes d'anar al cine. En aquesta temporada de ball va ser quan vaig conèixer el que seria el meu marit, per desgràcia meva; tenia vint anys.